Les festes vinculades al camp

La devoció i el patronatge de Sant Isidre a partir del segle XVIII va arrelar en bona part de les terres de parla catalana, substituint a Catalunya el de Sant Galderic. Al primer terç del segle XX, diversos sindicats agrícoles d'arrel conservadora el van incloure en la seva denominació i la majoria dels creats a partir de 1940, també. En la postguerra, la festa de Sant Isidre es va generalitzar en els àmbits rurals on, en les processons celebrades, es barrejaven els elements religiosos i els del règim franquista, com a la de Santa Perpètua de Mogoda.
Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. CENTRE DE RECERQUES I ESTUDIS MOGODA - ARXIU FAMÍLIA VINYALS. 1945.

Benedicció d'animals per Sant Antoni a Artesa de Lleida.
Tradicionalment eren diversos els actes que incloïa la festivitat de Sant Antoni. En general, arreu es precedia a la processó amb la imatge del Sant, que recorria els carrers dels pobles, seguida dels veïns que hi duien a beneir els animals. Eren els anomenats «Tres Tombs», que avui encara se celebren en diverses poblacions.
Artesa de Lleida (Segrià)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU AGRUPACIÓ CULTURAL LA FEMOSA. CA. 1950.

El rector acompanyat dels escolans benceix, al peu de la creu de terme, els camps de Godella, el dia de Sant Isidre. La benedicció dels camps o del terme en molts llocs se celebrava, amb litúrgia pròpia, el dia 3 de maig, dia del trobament de la Santa Creu. Podia coincidir també amb festes locals o, com és el cas, el dia de Sant Isidre.
Godella (l'Horta Nord)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. TALLER D'HISTÒRIA LOCAL DE GODELLA- FONS FOTOGRÀFIC RICARDO GARCIA DE VARGAS. 1969.

Celebració de la festa de Sant Antoni a la Sénia amb la benedicció dels animals a la plaça Major. És indiscutible l'arrelament que aquesta festa ha tingut a les zones rurals de les terres de parla catalana, i en particular a les Terres de l'Ebre, on encara es viu amb molta intensitat, amb multitud d'actes que denoten la devoció a la imatge del Sant, protector dels animals.
La Sénia (Montsià)
FOTOGRAFIA: EULOGIO ANDREU HUARTE. ARXIU CENTRE D'ESTUDIS SENIENCS - FONS JUAN JOSÉ MARTÍ. 1963.

A Terrassa, durant la dictadura, l'organització dels actes de la diada de Sant Isidre requeia en la Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos. A la dècada dels quaranta s'iniciava a l'església, on es repartien trossets de coca i els goigs. Després de l'ofici s'oferia un concert al local del Frente de Juventudes amb un vermut, per assistir posteriorment al dinar de germanor.
Terrassa (Vallès Occidental)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS DE TERRASSA - ARXIU MUNICIPAL DE TERRASSA. 1940-1955.

Grup familiar fotografiat, en temps de verema, sota del noguer de l'hort del molí Marimón, abans de dinar. Davant de tot, els cistells amb la vianda, el pa, el vi i el raïm. Alguns horts, com aquest del Priorat, s'utilitzaven puntualment per fer trobades al voltant d'un àpat familiar. En aquests casos, la terra esdevenia també espai de reunió festiva.
Torres del Priorat (Ponent)
FOTOGRAFIA: RAMON ALABART I SANS. FONS RAMON ALABART I SANS. 1912.

El primer concurs de gossos d'atura a les terres de parla catalana es va celebrar a Ribes de Freser (Ripollès) l'any 1948. Actualment se'n celebren a Osseja, Canillo, Prades, Llavorsí, Castellar de n'Hug, Ribes de Freser, Castellterçol, Felanitx i Torroella de Montgrí. A la imatge, la gossa «Coloma» i el seu pastor Jordi Muxach, que van esdevenir molt populars.
Torroella de Montgrí (Baix Empordà)
FOTOGRAFIA: JORDI MUXACH I PAGÈS. ASSOCIACIÓ DE MASOS DE TORROELLA DE MONTGRÍ I L'ESTARTIT. 1991.

La caça era una de les distraccions usuals d'una part important de la pagesia. Era també una manera d'aprovisionament de carn per al propi consum.
Davant de les cases d'un poble del Ripollès, el caçador, dalt de la mula, mostra orgullós l'isard abatut.
Ripollès
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU QUIMTOR. 1915-1920.

En les darreres dècades s'han instituït i consolidat festes basades en la reconstrucció de les formes de treball agrari anteriors a la mecanització de la segona meitat del segle XX, sobretot les dedicades a les collites. Festes de la verema —com aquesta de l'Empordà— de la sega, del batre, etc., o també festes vinculades al producte anual nou, com ara les festes del vi o de l'oli novell.
Peratallada (Alt Empordà)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ - COL·LECCIÓ DE L'AJUNTAMENT DE BOADELLA D'EMPORDÀ. 1963-1975.

Festa de Sant Isidre. A mitjans de segle passat encara pervivien algunes masies als afores de Terrassa. Coexistien amb els pagesos alguns obrers industrials que, per completar el seu sou, es dedicaven a la pagesia a temps parcial. Era una pagesia de secà amb poques possibilitats de conrear els productes de l'horta per manca d'aigua, una pagesia amenaçada pel creixement industrial i urbanístic de la ciutat i que va acabar desaparèixent durant la dècada dels seixanta.
Terrassa (Vallès Occidental)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS DE TERRASSA - ARXIU MUNICIPAL DE TERRASSA. 1940-1955.

La complexitat de l'activitat agrària estava condicionada per múltiples factors, un dels quals eren les creences i els costums. La vida social depenia d'advocacions amb pràctiques religioses encaminades a la protecció dels animals i dels fruits i de costums vinculats al pas de les estacions i el temps. Les festes de Sant Antoni i de Sant Isidre són un dels exemples més estesos. Unes festes que, com a factor lúdic, trobaren a partir dels inicis del segle XX la seva expressió organitzativa en les societats i sindicats agrícoles, que en molts indrets conformaren bona part de l'activitat social de cada poble. Amb la reculada demogràfica del sector, les festes d'arrels pageses han derivat en una remembrança del passat i en una promoció dels productes de proximitat, com ara les festes de la verema, les del segar i batre o les del vi i l'oli novell.

Els moviments i les organitzacions sindicals

A finals de febrer de 1977 i fins al 6 de març del mateix any, els pagesos de tot l'Estat van treure els tractors a la carretera. A Catalunya arribaren a estacionar divuit mil tractors i a tot l'Estat, cent dotze mil. Les reivindicacions eren clares: llibertat sindical, seguretat social equiparada i revisió de preus. Escena de la concentració a Valls, on arribaren a concentrar-se sis-cents cinquanta tractors.
Valls (Alt Camp)
FOTOGRAFIA: ARXIU SANTESMASES-RABADÀ. 1977.

A la postguerra, sota el domini de la FET y de las JONS es van crear a cada poble las Hermandades de Labradores y Ganaderos, supeditant-hi la Societat o el Sindicat Agrícola. Els sindicalisme s'organitzà sota una estructura piramidal: local, provincial i estatal. A la foto la cúpula estatal al Vallès, encapçalada pel «jefe nacional de Sindicatos» Fermín Sanz Orrio.
Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental)
FOTOGRAFIA: CARLOS PÉREZ DE ROZAS. CENTRE DE RECERQUES I ESTUDIS MOGODA - ARXIU SINDICAT AGRÍCOLA LA PERPETUENCA. 1944.

Manifestació d'Unió de Pagesos a Lleida l'any 1993. La Unió de Pagesos es va constituir l'any 1974 en la clandestinitat. Va iniciar l'activitat molt ràpidament i ja des de la il·legalitat va promoure nombroses mobilitzacions per exigir millores per als pagesos i la representativitat sindical. Amb les eleccions de 1994, finalment es van reconèixer els sindicats agraris que hi van concórrer.
Lleida (Segrià)
FOTOGRAFIA: GÓMEZ VIDAL. ARXIU FOTOGRAFIA GÓMEZ VIDAL, S.L. 1993.

Fruita escampada a Lleida, en una protesta dels pagesos. El sector primari des dels anys seixanta del segle XX ha patit una reconversió sense precedents. Les reformes de la Política Agrària Comunitària de 1992 van ser l'origen de moltes manifestacions.
Les reivindicacions, emparades sovint amb el sindicat Unió de Pagesos, han protagonitzat escenes de lluita als despatxos, a les carreteres o amb repartiment de productes gratuïts.
Lleida (Segrià)
FOTOGRAFIA: GÓMEZ VIDAL. ARXIU FOTOGRAFIA GÓMEZ VIDAL, S.L. 1993.

Manifestació de la pagesia duta a terme l'any 2000 en contra de les polítiques agràries del Govern Balear.
La Unió de Pagesos de Mallorca fou creada l'any 1977 —després d'un procés constituent iniciat el 1976 a partir de l'àmbit d'agricultura del Congrés de Cultura Catalana a Mallorca— per aconseguir la continuïtat de les explotacions agràries familiars de Pilla.
Palma (Mallorca)
FOTOGRAFIA: JOAN LLOMPART COLL "TORRELLÓ". INSTITUT D'ESTUDIS BALEÀRICS - ARXIU PARTICULAR JOAN LLOMPART COLL "TORRELLÓ". 2000.

Protesta del sector del vi de la Unió de Pagesos, amb la col·laboració dels cellers cooperatius. El míting celebrat a Tarragona es va cloure amb una manifestació fins al Govern Civil. A nivell de l'Estat es van fer actes similars a Utiel, Jumilla, Córdova i Ciudad Real, en protesta per la importació d'alcohol de melasses no apte per a ús de boca, que feia abaixar el preu de l'alcohol vínic.
Tarragona (Tarragonès)
FOTOGRAFIA: ARXIU SANTESMASES-RABADÀ. 1979.

Els conflictes d'interessos entre la propietat i els pagesos que la treballen els trobem exemplificats en el desallotjament dels parcers de Montagut (Alcarràs), que conreaven terres de l'empresa Agrolérida, antiga propietat dels canonges del Capítol Catedralici. Les imatges ens mostren veïns de Montagut darrera d'una barricada de pneumàtics cremant, davant de la Guàrdia Civil. Les lluites es van desenvolupar durant un llarg període amb manifestacions, enfrontaments, agressions, desnonaments i processos judicials.
Montagut – Alcarràs (Segrià)
FOTOGRAFIA: GÓMEZ VIDAL. ARXIU FOTOGRAFIA GÓMEZ VIDAL, S.L. 1987.

El 26 d'agost de 1977, cinc mil pagesos van omplir el Camp de Mart de Tarragona en recolzament a les negociacions de la Unió de Pagesos davant de l'administració. Els temes candents eren la cobertura de la Seguretat Social Agrària, els preus i les cambres agràries. En finalitzar el míting, els pagesos marxaren en manifestació fins davant del Govern Civil. La imatge reflecteix la manifestació, encapçalada pels dirigents sindicals de la Unió de Pagesos.
Tarragona (Tarragonès)
FOTOGRAFIA: ARXIU SANTESMASES-RABADÀ. 1977.

En conjunt, des de finals del segle XIX els canvis en les formes i condicions de vida han anat paral·leles a l'organització associativa per a la protecció dels pagesos —les mútues—, la cooperació per a la transformació i comercialització de la producció agrària —les societats, els sindicats i les cooperatives— i el sindicalisme per a la defensa dels interessos dels homes i dones que treballen la terra, fórmules canviants al llarg del temps, condicionades per les circumstàncies polítiques i per l'època.

El cooperativisme agrari

Celler de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà) amb carros carregats de portadores de raïm esperant poder abocar-lo. El celler entrà en funcionament durant la verema de1913. En va ser l'ànima el prócer agraristaJosep M. Rendé, junt amb altres vilatans. Pel fet que no hi entressin els pagesos que més ho necessitaven —el petit colliter— , Rendé reconegué que el celler havia resultat un fracàs, sense adonar-se que en el fons s'havia construït per un determinat segment social.
L'Espluga de Francolí (Conca de Barberà)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. MUSEU DE LA VIDA RURAL - FONS COOPERATIVA DE L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ S/D.

Durant bona part del segle XX, a moltes poblacions els sindicats i les societats agrícoles van jugar un paper molt important més enllà de les qüestions específicament agràries i econòmiques, administrant i organitzant el lleure col·lectiu de la pagesia i de la major part de la població, sovint amb edificis propis. El café i la sala de ball i també de cinema eren espais habituals a molts llocs. A la imatge, la festa dels Tres Tombs a Avià passant per davant de l'edifici del Sindicat Agrícola.
Avià (Berguedà)
FOTOGRAFIA: ARXIU MAS. ARXIU DE L'AMBIT DE RECERQUES DEL BERGUEDÀ. 1913-1925.

La cooperativa d'Ivars d'Urgell, al Pla d'Urgell, sorgeix el 1915 del Sindicat Agrícola i Caixa Rural d'Ivars d'Urgell. La cooperació es distingeix per donar serveis als socis, a través de seccions, en funció de la demanda d'aquests. Els darrers anys dóna servei en la venda de pinsos compostos —té diverses fàbriques—, en farmàcia veterinària, en assecador de panís i recollida de cereal, en un supermercat, en carburants, en assessoria fiscal, en la secció de crèdit, etc.
Ivars d'Urgell (Pla d'Urgell)
FOTOGRAFIA: XAVIER COLL GILABERT; EMILI MANGUES GUIU. ARXIU COOPERATIVA D'IVARS D'URGELL. CA. 1990.

Estand dels vins del Sindicat Agrícola de Vila-rodona a la Fira de Mostres de Barcelona. Les polítiques internes dels cellers cooperatius en relació a les vendes foren dues: la venda comunal, que gestionava el Sindicat Agrícola, i la particular, en la qual es designava a cada soci la quantitat a vendre. Només en el primer cas va ser possible la venda embotellada, que en alguns cellers va assolir volums i qualitats remarcables.
Barcelona
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU SANTESMASES-RABADÀ . CA. 1930.

Celler de la Cooperativa Agrícola de Nulles, construït per l'arquitecte César Martinell, entre 1919 i 1920. La cooperació agrària s'inicià a Catalunya a partir de la Llei d'Associacions de 1887 i la seva eclosió va venir de la mà de la Llei de Sindicats de 1906. A alguns pobles del Camp de Tarragona i de la Conca de Barberà sorgiren dues societats o sindicats agraris, en funció d'adscripcions ideològiques, anomenats sindicats dels rics i dels pobres.
Nulles (Alt Camp)
FOTOGRAFIA: SERGI MASIP. COOPERATIVA VINÍCOLA DE NULLES - ARXIU PERSONAL DE SERGI MASIP S/D.

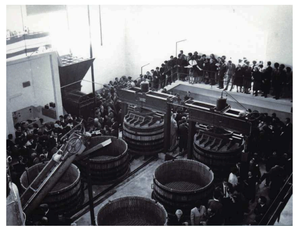

Al Penedès la construcció de cellers cooperatius va anar a remole de comarques veïnes. Es van construir per evitar vendre el raïm a correcuita, per estalviar-se premsar fins a hores intempestives i per fer un vi de més qualitat i vendre a millor preu. La construcció d'un celler era l'obra conjunta pròpia més important d'un poble en temps pretèrits, després de la de l'església. A la foto, inauguració del celler de Bellvei del Penedès.
Bellvei (Baix Penedès)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU DEL CELLER AGRÍCOLA I SECCIÓ DE CRÉDIT DE BELLVEI, SCCL. 1966.

El cooperativisme agrari a la Catalunya del Nord arrenca el 1884 a Perpinyà i, uns anys més tard, a Elna; en aquesta ciutat, el sindicat dels hortolans crea el primer mercat a l'engrós (1896) i la cooperativa de productes per a l'agricultura. L'edifici de la foto es construeix a principi dels anys trenta.
Elna (Rosselló)
FOTOGRAFIA: P. BILLES. ASSOCIACIÓ TERRA DELS AVIS - COL·LECCIÓ MICHEL GUISSET. CA. 1930.

El sindicat d'Elna funcionava també com a lloc de sociabilitat i, per aquesta raó, el pis de la cooperativa era una gran sala de festes, inaugurada el 29 de gener de 1933. Aquesta sala va ser una de les més grans del Rosselló; el seu record, encara avui, evoca molta nostàlgia a tots aquells qui la van freqüentar.
Elna (Rosselló)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ASSOCIACIÓ TERRA DELS AVIS - ARXIU DELS AMICS D'EL LIBERIS. 1933.